

๖๗. คิดว่าจะพบพระพุทธเจ้าได้อีกครั้ง

Think to Meet the Buddha Again

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network, 2015

ความสำคัญของบทความ

หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ทำให้ชาวพุทธส่วนใหญ่เชื่อในเรื่อง “กฎแห่งกรรม” คือ เชื่อการกระทำและผลของการกระทำ และ “กฎแห่งกรรมของตน” (กัมมัตสกตาแห่งตน) คือ เชื่อสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน สังขตธรรมทั้งหลาย (ขันธที่มีใจ กรรม วิบาก ครอบครอง) นั้น อยู่ภายใต้กฎแห่งความเปลี่ยนแปลง ที่เรียกว่า “ความไม่เที่ยง-อนิจจตา” กับ “ความแปรปรวนแห่งทุกซ์-ทุกขตา” ซึ่งทำให้เข้าใจถึงปัจจุบันธรรมว่า “ไม่มีตัวตน-อนัตตตา” ทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะรูปธรรมและนามธรรมต่างไม่มีจริง เป็นได้แค่ภาพลวงตา ทำให้เกิดความหลงมกมาย และความไม่รู้จริง คือ “โมหะ-อวิชชา” (สัมโมหะ-อโยนิโสมนสิการ) แล้วมีจิตไปยึดมั่นถือมั่นแห่งความเป็นตัวตน (อุปาทาน-อัตตสัญญา-อัตตาทิณเวส) อันเป็นเหตุทำให้ “ไม่มีสติสัมปชัญญะ” (ไม่มีสติปัญญา) แม้แต่การพิจารณาธรรมที่ประกอบด้วยกาลทั้ง ๓ ก็ยังไม่เข้าใจ ที่ธรรมทั้งหลายประกอบด้วยสภาวะที่ไม่เที่ยงแห่งรูปัสสะ ได้แก่ (๑) ลหุตา-ความเบา (๒) มุทุตา-ความอ่อนสลวย (๓) กัมมัตญุตตา-ความควรแก่การงาน ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นระบบและโครงสร้างของนามรูปที่เห็นหน่วยเดียวกัน (๔) อุปายะ-ความก่อตัวหรือเติบโตขึ้น (๕) สันตติ-ความสืบต่อ (๖) ขรตา-ความทรุดโทรม (๗) อนิจจตา-ความแปรปรวนแตกสลาย ซึ่งบ่งบอกความเกิดขึ้น ความตั้งอยู่ ความเสื่อม ความดับสลายไป แล้วก็เกิดขึ้นแบบนี้สืบเนื่องต่อกันไป จนกว่าจะตายทั้งระบบและโครงสร้างแห่งนามรูป (ขันธ ๕) ไม่ว่าจะจิตจะเป็นอกุศล กุศล อพยากฤต ก็ตาม สำหรับผู้บำเพ็ญเพียรภาวนาที่จิตเจริญอยู่ใน “กามาวจรภูมิ-รูปาวจรภูมิ-อรูปาวจรภูมิ-หรือ-โลกุตตรภูมิ” ก็ตาม ถ้าตายในขณะที่แห่งจิตภาพนั้นๆ มีอภิปภาพเป็นกุศลกรรม ยังไงในชาติต่อไป ก็น่าจะได้พบกับพระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย เพราะจิตที่จะเกิดอุปติตต่อไป อย่างไรก็ต้องอยู่ในภูมิแห่งพระพุทธศาสนา เพราะเป็น “ความเชื่อ-ความศรัทธา-ความเลื่อมใส” ที่เรียกว่า “อธิโมกขสัทธา” จิตจึงผูกพันอยู่ริยมรรค ไม่ว่าจะได้บรรลुरुธรรมในขั้นใดก็ตาม ย่อมมีสติสัมปชัญญะที่จะกำหนดหมายรู้วาระจิตในขณะต่อไปได้ ไม่ตายอย่างมืดมน แต่ตายด้วย “อาโลกสณฺณมฺนสิกรโธติ” นั่นคือ ทำไว้ในใจถึงแสงสว่าง มีแสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และแก้วมณี เป็นต้น ในพระธรรมทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นอย่างกลางวันหรือกลางคืนก็ตาม แม้ขณะที่จะหมดลมหายใจ ก็เกิด “อาโลกแห่งปัญญาหยั่งรู้” เป็นการละสังขารที่มีค่า เพราะยังมีสติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ไพบูลย์ด้วย “ศีล-สมาธิ-ปัญญา” อันมีรากฐานมาจาก “อริยมรรคมีองค์ ๘-อริยมรรค ๔-อริยสัจ ๔-ปฏิจจสมุปบาท ๑๒-ปฏิจจสมุปปັນนธรรมทั้งหลาย” ซึ่งเป็นไปตามหลัก “มัชฌิมาปฏิปทา” เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องและดีเยี่ยม ย่อมพบกับพระตถาคตในทุกขณะจิต ไม่ต้องเฉพะตอนตายอย่างเดียว ไม่ว่าจะมิจิวิตอยู่หรืออยู่ในปรโลก ก็ย่อมเห็นพระตถาคตอย่างแน่นอน แล้วผู้มีทรมปัญญาบาปหนักมากๆ จะไปเจอใครดี คิดเอาเอง.

บทความที่ ๖๗ ประจำปี ๒๕๕๘ – คิดว่าจะพบพระพุทธเจ้าได้อีกครั้ง

ผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยความประมาทนั้น มักเป็นผู้เสียโอกาสที่จะได้พบกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (พระศรีศาสดา) เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (พระศรีศาสดา) โศกโศกสัมมาสัมพุทธเจ้า) เลยทำเป็นใจเย็นโดยคิดว่า “ยังงี้ก็เป็นชาวพุทธอยู่แล้ว บ้านก็ไม่ไกลจากวัดเลย ไปเมื่อไหร่ก็ได้ เข้าอาวาสพระครูก็รู้จักกันดี ไม่เป็นไรนะ อย่าคิดมาก...” หรือจะคิดเป็นอย่างอื่นอีก อันเป็นข้อแก้ตัวทำนอง “**ผิดวันประกันพรุ่ง**” คือ มีข้อแก้ตัว ขอลื่อนเวลาไปเรื่อยๆ ไม่มีเหตุผลที่จะได้ทำความดีให้แก่ตนเอง คนเขลา (อัมชปฺปุชฺชน) คนพาล (พาลปฺปุชฺชน) เช่นนี้ “**ไม่เห็นโทษ-ไม่หลังน้ำตา**” เพราะไม่มีความเพียร ไม่มีสติสัมปชัญญะ ไม่มีที่เป็นสมาธิแห่งอุเบกขา (จุดตกตาม-ตามที ๔) นั่นคือ “**อวิชชา-อโยนิโสมนสิการ**” หมายถึง ความไม่รู้จริง ความไม่รู้แจ้ง ความไม่ประกอบด้วยปัญญา เท่ากับ “**ไม่รู้จักคิด-คิดไม่เป็น**” ภาวะจิตและสภาพความคิด เช่นนี้ ย่อมเป็นผู้ที่จะเจริญในทางธรรมค่อนข้างยากมาก เพราะเป็นคนไม่ชอบคิด ไม่ชอบพิจารณา ไม่ชอบใช้วิจารณ์ญาณ ไม่พึงสามัญญ์สำนึก คือ คิดที่ตรงกันข้ามกับ “**โยนิโสมนสิการ**” ดังนี้

(๑) “**โยนิโสมนสิการ**” —ความทำไว้ในใจโดยแยบคาย หมายถึง มนสิการในอุบาย มนสิการถูกทาง มนสิการโดยอุบาย มนสิการโดยคลองธรรม คือ มนสิการโดยนัยในอนิจจลักษณะ ในสิ่งที่ไม่เที่ยง ว่าไม่เที่ยง หรือมนสิการโดยนัยในทุกขลักษณะ ในสิ่งที่เป็นทุกข์ ว่าเป็นทุกข์ หรือมนสิการโดยนัยในอนัตตลักษณะ ในสิ่งที่ไม่ใช่อัตตา ว่าเป็นอนัตตา หรือในสิ่งที่ไม่งาม ว่าไม่งาม หรือการพิจารณา การตามพิจารณา การรำพึง การใคร่ครวญ การใส่ใจ อนุโลมในของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา = **มีสัมปชัญญะ-ปัญญา**

(๒) “**อโยนิโสมนสิการ**” —ความทำไว้ในใจโดยไม่แยบคาย หมายถึง ความทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายในสิ่งที่ไม่เที่ยง ว่าเที่ยง ความทำไว้ในใจโดยไม่แยบคาย ในสิ่งที่เป็นทุกข์ ว่าเป็นสุข ความทำไว้ในใจโดยไม่แยบคาย ในสิ่งที่ไม่ใช่อัตตาตัวตนว่าเป็นอัตตาตัวตน ความทำไว้ในใจโดยไม่แยบคาย ในสิ่งที่ไม่งาม ว่างาม หรือความนึก ความนึกเนื่องๆ ความคิด ความพิจารณา ความทำไว้ในใจแห่งจิต โดยผิดจากความจริง = **ไม่มีสัมปชัญญะ-ปัญญา**

ฉะนั้น ผู้ประเภท “**ไม่รู้จักคิด-คิดไม่เป็น**” หรือ “**อวิชชา-อโยนิโสมนสิการ**” นั้น ย่อมเกิด “**มิจฉาทิฏฐิมิความ**” ถือผิดด้วยอาการ ๑๐” ได้แก่ (๑) ทานที่ให้แล้วไม่มีผล (๒) ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล (๓) การเช่นสรวงไม่มีผล (๔) ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วไม่มี (๕) โลกนี้ไม่มี (๖) โลกหน้าไม่มี (๗) มารดาไม่มี (๘) บิดาไม่มี (๙) สัตว์ผู้ผูกเกิดขึ้นก็ไม่มี (๑๐) สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว สั่งสอนประชุมชนให้รู้ตาม ไม่มีในโลก อันเป็นความรู้เห็นที่ถือผิดและที่สวนทางกับแนวความคิดทางพระพุทธศาสนา ที่สอนให้บรรดาศาสนิกเข้าใจ “**มิติความสัมพันธแห่งสัตว์โลก**” ที่เรียกว่า “**โลก ๓**” นั่นคือ สภาวะธรรมหรือระดับคุณภาพของจิตแห่งหมู่สัตว์ ไม่เกี่ยวกับ “**โลกุตตรภูมิ**” ดังนี้

“โลก ๓” หมายถึง *ประกาศาภวธรรมหรือหมู่สัตว์—กำหนดโดยขอบเขตบ้าง—ไม่กำหนดบ้าง* ได้แก่

(๑) “*สังขารโลก*” คือ *โลกคือสังขาร* ได้แก่ สภาวธรรมทั้งปวงที่มีการปรุงแต่งตามเหตุปัจจัย ที่เรียกว่า “*สังขารธรรม—สังขตธรรม*”

(๒) “*สัตวโลก*” คือ *โลกคือหมู่สัตว์—สัตวโลก* โดยแบ่งออกเป็น ๓ โลก ยกเว้น ไม่รวมถึง “*อบายภูมิ ๔*” ได้แก่ ๑. *นิริยะ—นรก* ๒. *ติริจันโยนิ—กำเนิดติริจันโยนิ* ๓. *ปิตติวิสัย—แดนเปรต* ๔. *อสุรกาย—พวกอสูร* เมื่อรวม “*สัตวโลก*” ทั้งหมด จึงเท่ากับ “*ภูมิ ๓๑*” ได้แก่ *กามาวจรภูมิ ๑๑* *รูปาวจรภูมิ ๑๖* *อรุฬาวจรภูมิ ๔* ดังนี้

(๑) “*มนุษย์โลก*” คือ *โลกคือหมู่มนุษย์—มนุษย์* (กามาวจรภูมิที่เป็นสุคติ = *กามสุคติภูมิ*)

(๒) “*เทวโลก*” คือ *โลกคือหมู่เทพ—สวรรค์ชั้น “กามาวจร”* (กามาวจรภูมิที่เป็นสุคติ = *กามสุคติภูมิ*) ทั้ง ๖ ได้แก่ เทพชั้น ๑. *จาตุมหาราชิกา* ๒. *ดาวดึงส์* ๓. *ยามา* ๔. *ดุสิต* ๕. *นิมมานรดี* ๖. *ปรนิมมิตวสวัตดี*

(๓) “*พรหมโลก*” คือ *โลกคือหมู่พรหม—สวรรค์ชั้น “พรหม”* ได้แก่ “*รูปพรหม*” มี ๑๖ ชั้น ได้แก่ ๑. *พรหมปารีสัชชา* ๒. *พรหมปุโรหิตา* ๓. *มหาพรหมา* ๔. *ปริตตภา* ๕. *อัปปรมาณู* ๖. *อาภัสสรา* ๗. *ปริตตสุภา* ๘. *อัปปรมาณูสุภา* ๙. *สุภิกินหา* ๑๐. *อัสถัญญีสัตตา* ๑๑. *เวหัพผลา* ๑๒. *อวิหา* ๑๓. *อตัปปา* ๑๔. *สุทัสสา* ๑๕. *สุทัสสี* ๑๖. *อกนิฏฐา “อรุฬพรหม”* มี ๔ ชั้น ได้แก่ ๑. *อากาศาณัญญาตนะ* ๒. *วิญญาณัญญาตนะ* ๓. *อาภิญญัญญาตนะ* ๔. *เนวสัญญาตนะ*

(๓) “*โอกาสโลก*” คือ *โลกอันกำหนดด้วยโอกาส—โลกอันมีในอวกาศ—จักรวาล*

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาได้แบ่ง “*มิตติความสัมพันธ์ระหว่างนามรูปกับเวลา*” ไว้อย่างชัดเจน ไม่แตกต่างจากหลักทางวิทยาศาสตร์ โดยอธิบาย สภาวธรรมทั้งปวงที่มีการปรุงแต่งตามเหตุปัจจัย ที่เรียกว่า “*สังขารธรรม—สังขตธรรม*” ที่มีลักษณะ ๓ ประการ ดังนี้

“*สังขตลักษณะ ๓*” หมายถึง *ลักษณะแห่งสังขตธรรม คือ สิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้น* ได้แก่

(๑) *อุปปาโท ปญญาตติ—ความเกิดขึ้น* *ปรากฏ*

(๒) *วโย ปญญาตติ—ความดับสลาย* *ปรากฏ*

(๓) *ฐิตสส อณฺณตตฺ ปญญาตติ—เมื่อตั้งอยู่* *ความแปรปรวน*

“*อสังขตลักษณะ ๓*” หมายถึง *ลักษณะแห่งอสังขตธรรม คือ มี “อนัตตตา”* เพียงอย่างเดียว ได้แก่

(๑) *น อุปปาโท ปญญาตติ—ไม่ปรากฏความเกิด*

(๒) *น วโย ปญญาตติ—ไม่ปรากฏความสลาย*

(๓) *น ฐิตสส อณฺณตตฺ ปญญาตติ—เมื่อตั้งอยู่* *ไม่ปรากฏความแปร*

ดังนั้น “ภูมิ ๓๑” รวมกับ “โลกุตตรภูมิ” อีก ๑ ภูมิ นั้น จะใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการวัดระดับคุณภาพชีวิต หรือจิตใจของมนุษย์ทั้งหลาย ทั้งปวงชนทั่วไป และผู้บำเพ็ญเพียรภาวนา (ปฏิบัติธรรม-นั่งสมาธิ) และยังใช้เป็นเกณฑ์วัดความก้าวหน้าในการเจริญภาวนาด้วย โดยผู้บำเพ็ญเพียรภาวนานั้น จะต้องมุ่งหวังพัฒนาตนให้ก้าวล่วงถึง “โลกุตตรภูมิ” ให้ได้ อันเป็นจุดมุ่งสูงสุดโดยปรมาตม์ นั่นคือ “โลกุตตรธรรม ๘” หมายถึง ธรรมอันมิใช่วิสัยของโลก-สภาวะพ้นโลก ได้แก่ อริยมรรค ๔ สามัญผล ๔ นิพพาน ๑ ดังนี้

ว่าด้วย โลกุตตรจิต ๘

(๑) “โลกุตตรกุศลจิต ๔” หมายถึง กุศลจิตที่เป็น โลกุตตระ คือ กุศลจิตที่ทำให้ข้ามพ้นอยู่นือโลก ได้แก่

- (๑) จิตที่ประกอบด้วยโสดาปัตติมัคคญาณ คือ กุศลจิตที่เป็นทางให้ถึงกระแสอันไหลไปสู่ นิพพาน
- (๒) จิตที่ประกอบด้วยสกทาคามีมัคคญาณ คือ กุศลจิตที่เป็นทางให้ถึงความเป็นพระสกทาคามี
- (๓) จิตที่ประกอบด้วยอนาคามีมัคคญาณ คือ กุศลจิตที่เป็นทางให้ถึงความเป็นพระอนาคามี
- (๔) จิตที่ประกอบด้วยอรหัตตมัคคญาณ คือ กุศลจิตที่เป็นทางให้ถึงความเป็นพระอรหันต์

อนึ่งให้เปรียบเทียบกับ “อริยมรรค ๘” ดังนี้

- (๑) “โสดาปัตติมรรค” คือ มรรคอันให้ถึงกระแสที่นำไปสู่พระนิพพานที่แรก มรรคอันให้ถึงความ เป็นพระโสดาบัน เป็นเหตุละสังโยชน์ได้ ๓ ได้แก่ “สักกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา-สีลัพพตปรามาส” และข่อมกำจัด “กิเลสที่ต้งอยู่ร่วมกันกับทิฏฐิ” (สักกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา-สีลัพพตปรามาส-ทัญญา นุสัย-วิจิกิจฉานุสัย) ได้
- (๒) “สกทาคามีมรรค” คือ มรรคอันให้ถึงความ เป็นพระสกทาคามี เป็นเหตุละสังโยชน์ได้ ๓ ข้อต้น ได้แก่ “สักกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา-สีลัพพตปรามาส” กับทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง และ ข่อมกำจัด “กิเลสหายาๆ” (กามราคสังโยชน์-ปฏิฆสังโยชน์อย่างหายา-กามราคานุสัย-ปฏิฆา นุสัยอย่างหายา) ได้
- (๓) “อนาคามีมรรค” คือ มรรคอันให้ถึงความ เป็นพระอนาคามี เป็นเหตุละสังโยชน์เบื้องต่ำได้ทั้ง ๕ ได้แก่ “สักกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา-สีลัพพตปรามาส-กามราคะ-ปฏิฆะ” และข่อมกำจัด “กิเลส ละเอียด” (กามราคสังโยชน์-ปฏิฆสังโยชน์อย่างละเอียด-กามราคานุสัย-ปฏิฆานุสัยอย่าง ละเอียด) ได้
- (๔) “อรหัตตมรรค” คือ มรรคอันให้ถึงความ เป็นพระอรหันต์ เป็นเหตุละสังโยชน์ได้หมดทั้ง ๑๐ ได้แก่ “สักกายทิฏฐิ-วิจิกิจฉา-สีลัพพตปรามาส-กามราคะ-ปฏิฆะ-รูปราคะ-อรุปราคะ-มานะ- อุทธัจจะ-อวิชชา” และข่อมกำจัด “กิเลสทั้งหลาย” (รูปราคะ-อรุปราคะ-มานะ-อุทธัจจะ- อวิชชา-มานานุสัย-ภวราคานุสัย-อวิชชานุสัย) ได้หมด

(๒) “โลกุตตรวิบากจิต ๔” หมายถึง วิบากจิตที่เป็นโลกุตตระ คือ จิตที่เป็นผลของโลกุตตรกุศล ได้แก่

- (๑) จิตที่ประกอบด้วยโสตาปัตติผลญาณ
- (๒) จิตที่ประกอบด้วยสกทาคามีผลญาณ
- (๓) จิตที่ประกอบด้วยอนาคามีผลญาณ
- (๔) จิตที่ประกอบด้วยอรหัตตผลญาณ

อนึ่ง ให้เปรียบเทียบกับ “สามัญผล ๔-อริยมผล ๔” ดังนี้

- (๑) “โสตาปัตติผล” คือ ผลแห่งการเข้าถึงกระแสที่นำไปสู่พระนิพพาน ผลอันพระโสตาบันพึงเสวย
- (๒) “สกทาคามีผล” คือ ผลอันพระสกทาคามีพึงเสวย
- (๓) “อนาคามีผล” คือ ผลอันพระอนาคามีพึงเสวย
- (๔) “อรหัตตผล” คือ ผลคือความเป็นพระอรหันต์ ผลอันพระอรหันต์พึงเสวย

อย่างไรก็ตาม ลักษณะพิเศษเฉพาะของการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนานั้น คือ เป็นปฏิบัติที่ทำให้ได้ยาก และรู้ผลได้ช้า ที่เรียกว่า “ทุกขา ปฏิปทา ทนฺธาภิญญา” (ข้อ ๑ ในปฏิปทา ๔) คือ ปฏิบัติลำบาก ทั้งรู้ได้ช้า เพราะข้อประพฤติปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนนั้น มีจุดประสงค์เพื่อให้บรรลุถึงความเป็นอริยะแห่งโลกุตตภูมิ ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมทุกคนจะต้องข้ามฟากไปให้ถึงฝั่งโน้นให้ได้ ไม่ตั้งใจจริง ก็ไม่มีสิทธิ์ไปถึงได้ ในบางครั้งบางคนถึงจะมีความตั้งใจสูงก็ตาม ก็ยังต้องใช้เวลามากหลายภพหลายชาติ ก็ต้องยอมรอโอกาสให้ได้บรรลุถึงมรรคผลเช่นกัน ความที่รู้เห็นอย่างเข้าใจถูกต้องตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสมพุทธเจ้า ย่อมไม่ลดละความพยายาม มีวิริยะความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีจิตที่ไม่หวั่นไหวมั่นคงเป็นสมาธิที่แน่วแน่สนิท (อัปนาสมาธิ) ฉะนั้น “ความเป็นพุทธะ” ที่ประกอบด้วย (๑) ผู้รู้ = ปัญญาอันยิ่ง (๒) ผู้ตื่น = สติอันยิ่ง (๓) ผู้เบิกบาน = จิตต์อันยิ่ง แต่ในทางปฏิบัตินั้น ให้เริ่มที่ศีลบริสุทธิ (ศีลสัมปทา) อันเป็นพฤติกรรมตามชีวิตปกติ ก็ให้เจริญไปถึง “ความเป็นผู้ทรงศีล” ให้ได้ หลังจากนั้น ค่อยมาเริ่มพัฒนาจิตให้เป็น “สมาธิแห่งฉาน” แล้วตามด้วย “การเจริญวิปัสสนาภาวนา” แต่ในทางทฤษฎีนั้น ต้องมี ๓ องค์ประกอบ ดังนี้

- (๑) เริ่มต้นด้วยปัญญา ที่เป็น “สัมมาทิฐิ”
- (๒) ดำเนินด้วยปัญญา ที่ละเว้า “ศีลพัทตปรามาส-ศีลพัทตูปาทาน” ที่ไม่ประกอบด้วยเหตุผล
- (๓) นำไปสู่ปัญญาอันยิ่ง ที่เป็น “จตุตถฉาน-ฉานที่ ๔”

ฉะนั้น เมื่อมีศีลบริสุทธิ ได้แก่ ศีล ๕ และ ศีล ๘ ที่สมาทานไว้ดีแล้ว ในอันดับขั้นต่อไป คือ การรักษาจิตใจให้เกิด “ธรรมสมาธิ ๕” หมายถึง ธรรมที่ทำให้เกิดความมั่นสนิทในธรรม เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติ ธรรมถูกต้อง กำจัดความข้องใจสงสัยเสียได้ เมื่อเกิด “ธรรมสมาธิ” คือ ความมั่นสนิทใน ธรรม ก็จะเกิด “จิตตสมาธิ” คือ ความตั้งมั่นของจิต ได้แก่ (๑) “ปรามอภัย” คือ ความชื่นบานใจ ร่าเริงสดใส (๒) “ปีติ” คือ ความอิ่มใจ ความปลื้มใจ (๓) “ปัสสัทธิ” คือ ความสงบเย็นกายใจ ความผ่อนคลายรื่นสบาย (๔) “สุข” คือ

ความรึ้นใจไร้ความข้องขัด (๕) “สมาธิ” คือ ความสงบอยู่ตัวมั่นสนิทของจิตใจ ไม่มีสิ่งรบกวนเร้าระคาย ใน
ขั้นนี้ การปฏิบัติธรรมต้องเหมาะสมแก่กรรม โดยทำให้มาก เจริญให้มาก เพื่อให้เกิดความไพบูลย์แห่ง
อริยมรรค ในขั้นตอนนี้จึงจำเป็นต้องระงับกิเลสด้วยธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กัน (พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย
ปฏิสัมภิทามรรค เล่ม ๗ ภาค ๒ - หน้าที่ 85 FILE 69) ดังนี้

[๓๖๓] “ญาณในธรรมอันเป็นอันตราย ๘ แก่สมาธิ” และ “ญาณในธรรมอันเป็นอุปการะ ๘ แก่
สมาธิ” เป็นไฉน

- (๑) “กามฉันทะ” เป็นอันตรายแก่สมาธิ “เนกขัมมะ” เป็นอุปการะแก่สมาธิ
- (๒) “พยาบาท” เป็นอันตรายแก่สมาธิ “อัพยาบาท” เป็นอุปการะแก่สมาธิ
- (๓) “ฉันทมิถตะ” เป็นอันตรายแก่สมาธิ “อาโลกัสถัญญา” เป็นอุปการะแก่สมาธิ
- (๔) “อุทัจจจะ” เป็นอันตรายแก่สมาธิ “อวิกเขปะ” เป็นอุปการะแก่สมาธิ
- (๕) “วิจิจฉลา” เป็นอันตรายแก่สมาธิ “ธรรมวัตถาน” เป็นอุปการะแก่สมาธิ
- (๖) “อวิชชา” เป็นอันตรายแก่สมาธิ “ญาณ” เป็นอุปการะแก่สมาธิ
- (๗) “อรติ” เป็นอันตรายแก่สมาธิ “ปราโมทย์” เป็นอุปการะแก่สมาธิ
- (๘) “อกุศลธรรมแม้ทั้งปวง” เป็นอันตรายแก่สมาธิ “กุศลธรรมทั้งปวง” เป็นอุปการะแก่สมาธิ

ญาณในธรรมอันเป็นอันตราย ๘ และญาณในธรรมเป็นอุปการะ ๘ เหล่านี้ จิตอันฟุ้งซ่านและจิต
สงบระงับ ย่อมดำรงอยู่ในความเป็นธรรมอย่างเดียว และย่อมหมดจดจากนิวรณ์ ด้วยอาการ ๑๖
เหล่านี้

ถ้ามีปัญญาหยั่งรู้เข้าใจถูกต้อง ย่อมรักษา “จิตเป็นสมาธิ” ไว้ได้ อันจะเป็นบาทวิถีใน “ฌานสมาบัติ” (รูป
ฌาน ๔-อรูปรฌาน ๔ รวมทั้ง นิโรธสมาบัติ ด้วย คำว่า “สมาบัติ” คือ เข้าถึง เช่น โสดาปัตติผลสมาบัติ = ผล
แห่งการถึงกระแสแห่งโสดาปัตติผล คือ “ผลสมาบัติ”) ซึ่งหมายถึง “สมถภาวนา” ใ้ต่อกต่อไป ก่อนจะไปถึง
“โลกุตตรธรรม ๘” ได้แก่ อริยมรรค ๔-อริยผล ๔-นิพพาน ๑ ตามลำดับ ซึ่งหมายถึง “วิปัสสนาภาวนา” นั่น
คือ “ญาณ ๑๖-โสหสญาณ” ธรรมทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เรียกว่า “สมถธรรม”-ธรรมสงบ คือ กิเลส
ทั้งหลายไม่ปรากฏ ซึ่งมีธรรมทั้งหมด ๑๕ ประการ โดยแยกออกเป็น ๔ ขั้นตอน (๑) ทำจิตเป็นสมาธิ = สุกตติ
มนุษยโลก-เทวโลก ได้แก่ ข้อ ๑-๓ (๒) ทำจิตตสมาธิแห่งรูปฌาน = รูปพรหมโลก ได้แก่ ข้อ ๔-๑๑ (๓) ทำ
จิตตสมาธิแห่งอรูปรฌาน = อรูปพรหมโลก ได้แก่ ข้อ ๑๒-๑๕ (๔) ทำจิตเป็นโลกุตตรมรรค = โลกุตตรภูมิ
ได้แก่ ข้อ ๑๖-๑๘ ดังนี้

- (๑) ความละกามฉันทะได้แล้ว “เนกขัมมะ” จึงเป็นสมรรถม
- (๒) ความละพยาบาทได้แล้ว “อพยาบาท” จึงเป็นสมรรถม
- (๓) ความละถีนมิทระได้แล้ว “อาโลกสัญญา” จึงเป็นสมรรถม
- (๔) ความละอุทัจจะได้แล้ว “อวิกเขปะ” จึงเป็นสมรรถม
- (๕) ความละวิจิกิจฉาได้แล้ว “ธรรมวัตถาน” จึงเป็นสมรรถม
- (๖) ความละอวิชาได้แล้ว “ญาณ” จึงเป็นสมรรถม
- (๗) ความละอรติได้แล้ว “ปราโมทย์” จึงเป็นสมรรถม
- (๘) ความละนิรวณได้แล้ว “ปฐมฌาน” จึงเป็นสมรรถม
- (๙) ความละวิตถวการได้แล้ว “ทุติยฌาน” จึงเป็นสมรรถม
- (๑๐) ความละปีติได้แล้ว “ตติยฌาน” จึงเป็นสมรรถม
- (๑๑) ความละสุขและทุกข์ได้แล้ว “จตุตถฌาน” จึงเป็นสมรรถม
- (๑๒) ความละรูปสัญญา ปฐิมสัญญา นานัตตสัญญา ได้แล้ว “อากาสาัญญาจยตนสมาบัติ” จึงเป็นสมรรถม
- (๑๓) ความละอากาสาัญญาจยตนสัญญาได้แล้ว “วิญญาณ์ญาจยตนสมาบัติ” จึงเป็นสมรรถม
- (๑๔) ความละวิญญาณ์ญาจยตนสัญญาได้แล้ว “อากัญญาจยตนสมาบัติ” จึงเป็นสมรรถม
- (๑๕) ความละอากัญญาจยตนสัญญาได้แล้ว “เนวสัญญานาสัญญาจยตนสมาบัติ” จึงเป็นสมรรถม
- (๑๖) ความละกิเลสที่ตั้งอยู่ร่วมกันกับทัญญูได้แล้ว “โสดาปัตติมรรค” จึงเป็นสมรรถม
- (๑๗) ความละกิเลสอย่างหยาบได้แล้ว “สกทาคามิมรรค” จึงเป็นสมรรถม
- (๑๘) ความละกิเลสอย่างละเอียดได้แล้ว “อนาคามิมรรค” จึงเป็นสมรรถม
- (๑๙) ความละกิเลสทั้งปวงได้แล้ว “อรหัตตมรรค” จึงเป็นสมรรถม

ในขั้นตอนทั้ง ๔ อย่าง นั้น จะเป็นเกณฑ์มาตรฐานกำหนดระดับคุณภาพของจิต ดังนี้

(๑) “กามาวจรโสภณจิต” หมายถึง จิตดีงามที่เป็นไปในกามภูมิจึง = อธิศีลสิกขา ได้แก่ สัมมวาจา-

สุจริต ๔ สัมมากัมมันตะ-กายสุจริต ๔ สัมมาอาชีวะ-ไม่ประกอบมิฉาชีพ

- มหากุศลจิต—สเหตุกกามาวจรกุศลจิต ๘ คือ จิตที่เป็นกุศลยิ่งใหญ่ หรือ กุศลจิตที่เป็นไปในกามภูมิ มีสัมปยุตตเหตุ
- มหาวีบากจิต—สเหตุกกามาวจรวิบากจิต ๘ คือ จิตอันเป็นผลของมหากุศล หรือ วิบากจิตที่เป็นไปในกามภูมิ มีสัมปยุตตเหตุ
- มหาภริยาจิต—สเหตุกกามาวจรภริยาจิต ๘ คือ จิตอันเป็นภริยาอย่างที่ทำมหากุศลแต่ไม่มีวิบาก ได้แก่การกระทำมหากุศลของพระอรหันต์ หรือภริยาจิตในกามภูมิ มีสัมปยุตตเหตุ

(๒) “รูปาวจรจิต” หมายถึง จิตอันเป็นไปในรูปภูมิ = อธิจิตตสิกขา ได้แก่ สัมมาวายามะ-

สัมมปฺปชาน ๔ สัมมาสติ-สติปฏฺฐาน ๔ สัมมาสมาธิ-ฌาน ๔

- รูปาวจรกุศลจิต ๕ คือ กุศลจิตที่เป็นไปในรูปภูมิ ได้แก่ จิตของผู้เข้าถึงรูปฌาน
- รูปาวจรวิบากจิต ๕ คือ วิบากจิตที่เป็นไปในรูปภูมิ นั่นคือ จิตที่เป็นผลของรูปาวจรกุศล
- รูปาวจรกิริยาจิต ๕ คือ กิริยาจิตที่เป็นไปในรูปภูมิ นั่นคือ จิตของพระอรหันต์ผู้กระทำรูปาวจรกุศล

(๓) “อรูปาวจรจิต” หมายถึง จิตที่เป็นไปในอรูปภูมิ = อธิจิตตสิกขา ได้แก่ สัมมาวายามะ-

สัมมปฺปชาน ๔ สัมมาสติ-สติปฏฺฐาน ๔ สัมมาสมาธิ-รูปฌาน ๔-อรูปฌาน ๔

- อรูปาวจรกุศลจิต ๔ คือ กุศลจิตที่เป็นไปในอรูปภูมิ ได้แก่ จิตของผู้เข้าถึงอรูปฌาน
- อรูปาวจรวิบากจิต ๔ คือ วิบากจิตที่เป็นไปในอรูปภูมิ คือ จิตที่เป็นผลของอรูปาวจรกุศล
- อรูปาวจรกิริยาจิต ๔ คือ กิริยาจิตที่เป็นไปในอรูปภูมิ คือ จิตของพระอรหันต์ผู้กระทำอรูปาวจรกุศล

(๔) “โลกุตตรจิต” หมายถึง จิตที่เป็นโลกุตตระ = อธิปัญญาสิกขา ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ-ความรู้เห็นใน

อริยสัจจ์ ๔ ปฏิจาสมฺปบาท ๑๒ อกุศลและอกุศลมูลกับกุศลและกุศลมูล อริยมรรค ๔ สัมมา

สังกัปปะ-กุศลวิตก ๓ สัมมาญาณ-สามัญญผล ๔ สัมมาวิมุตติ-นิพพาน ๒

- โลกุตตรกุศลจิต ๔ คือ กุศลจิตที่เป็นโลกุตตระ นั่นคือ กุศลจิตที่ทำให้ข้ามพ้นอยู่เหนือโลก
- โลกุตตรวิบากจิต ๔ คือ วิบากจิตที่เป็นโลกุตตระ นั่นคือ จิตที่เป็นผลของโลกุตตรกุศล

ในทางปฏิบัติ นั้น ให้เจริญ “อริยมรรคมีองค์ ๘-อริยอัฏฐังคิกมรรค” ที่หมายถึง “ไตรสิกขา” (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) ซึ่งต้องสอดคล้องกับหลักแนวทางสายกลางแห่งปัญญา ชื่อว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” โดยมีลำดับนอกจากนี้ ในภาวะแห่งการเจริญภาวนานั้น ภาวะจิตต้องปฏิบัติตั้งชุดด้วย “สัมมัตตะ ๑๐” คือ ภาวะอันถูกต้อง ซึ่งเป็นเหตุ (สัมปปฏิสัมภิตา) ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘-สัมมาญาณ-สัมมาวิมุตติ กับ “อนุตตริยะะ ๓” คือ ภาวะอันยอดเยี่ยม ซึ่งเป็นผลหรือจุดหมาย (อัตตปฏิสัมภิตา) โดยมีความเข้าใจถูกต้องตามศัพท์บัญญัติทุกประการ (นิรุตติปฏิสัมภิตา) และ เกิดปัญญาและญาณที่รู้เห็นตามความเป็นจริง (ปฏิบัติปฏิสัมภิตา) ได้แก่ (๑) “ทัสสนานุตตริยะะ” คือ การเห็นอันเยี่ยม ได้แก่ ปัญญาอันเห็นธรรม ดวงตาเห็นธรรม อย่างสูงสุด คือ การเห็นการเข้าถึงกระแสนิพพาน (๒) “ปฏิบัติทานุตตริยะะ” คือ การปฏิบัติอันเยี่ยม ได้แก่ การปฏิบัติธรรมที่เห็นแล้ว กล่าวให้ง่ายหมายเอา มรรคมีองค์ ๘-กุศลกรรมบถ ๑๐-อภินเนกปฏิบัติ ๓ และ (๓) “วิมุตตานุตตริยะะ” คือ การพ้นอันเยี่ยม ได้แก่ ความหลุดพ้นอันเป็นผลแห่งการปฏิบัติ นั้น คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง ชื่อว่า “นิพพาน-ดับขันธปรินิพพาน” ฉะนั้น โดยธรรมทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมไม่ล่วงละเมิดซึ่งกันและกัน แต่มีเอกภาพเดียวกันในจุดมุ่งหมายโดยปรมาตย์ (อรหันตผลวิมุตติ) ดังนี้

ว่าด้วย อริยมรรคมีองค์ ๘ และ ไตรสิกขา

- (๑) เริ่มด้วยปัญญา = ปัญญาสามัญ สติสัมปชัญญะ สติปัญญา จินตามยปัญญา สุตมยปัญญา
- (๒) ดำเนินด้วยปัญญา = กัมมัตถตา วิปากัตถตา กัมมัสสกตาสัตถตา ตถาคตโพธิสัตถตา
- (๓) นำไปสู่ปัญญาอันยิ่ง = อธิปัญญา โยนิโสมนสิการ ภาวนามยปัญญา

โดยสาระสำคัญของพระธรรมในพระพุทธศาสนานั้น จะมุ่งเน้นการใช้เหตุผลในการไตร่ตรอง พินิจพิจารณา วินิจฉัย วิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบ เทียบเคียง จัดกลุ่ม ที่ใช้คำเดียวอธิบายอาการการพัฒนา ความคิด คือ “ผู้จำแนกแจกธรรม” (ผู้รู้-ผู้ประเสริฐ-พหูสูต-สัพพัญญู-อุดมบุรุษ-ปราชญ์แห่งมุนี-สัมมาสัมพุทธะ) อีกประการหนึ่ง ในทางพุทธศาสนาให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ “ผู้ปฏิบัติถูกต้องด้วยวิชาและ จรรยา” ไม่ใช่ ยศฐานะ บรรดาศักดิ์ เกียรติยศ ทรัพย์สิน เงินทอง ที่เป็นสมบัติทางโลก ดังนี้

คำว่า “วิชา” หมายถึง (๑) “วิชา ๓” คือ ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ ได้แก่ “ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ- จุตูปปาตญาณ-อัสวักขญาณ” และ (๒) “วิชา ๘” คือ ความรู้แจ้ง-ความรู้วิเศษ ได้แก่ “วิปัสสนา ญาณ (ญาณในวิปัสสนา) -มโนมยิทธิ (ฤทธิ์สำเร็จด้วยใจ) -อิทธิวิชา (อิทธิวิธิ-แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้) -ทิพโสต (หูทิพย์) -เอโตนปริยญาณ (ความรู้ที่กำหนดใจผู้อื่นได้) -ปุพเพนิวาสานุสสติ (ระลึกชาติได้) -ทิพจักขุ (ตาทิพย์) -อัสวักขญาณ (ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ)” แต่โดยพื้นฐานนั้น จะรวมพวก ปัญญาญาณไว้ด้วย โดยเฉพาะ “ญาณ ๑๖-โศภณญาณ” รวมถึง “วิปัสสนาภูมิ-ปัญญาภูมิ” ได้แก่ ชั้น ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจจนูปบาท ๑๒ ปฏิจจนูปบันนธรรมทั้งหลาย หรือ ไตรลักษณ์ อนุปัสสนา ๗ มหาวิปัสสนา ๑๘

คำว่า “จรรยา” หมายถึง “ข้อปฏิบัติอันเป็นทางบรรลุวิชา” ที่เรียกว่า “จรรยา ๑๕” ซึ่งประกอบด้วย ๒ ส่วน นั่นคือ (๑) “อธิศีลสิกขา” ประกอบด้วย “สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ” ได้แก่ “ศีลสัมปทา” คือ ความถึงพร้อมด้วยศีล “อแปณณกปฏิปทา ๓” คือ อินทรีย์สังวร-โภชนมัตตัญญุตตา-ชาคริยานุโยค “สัทธรรม ๗” คือ ศรัทธา-หิริ-โอตตปปะ-พหูสูต-วิริยารัมภะ-สติ-ปัญญา และ (๒) “อธิจิตตสิกขา” ประกอบด้วย “สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ” ได้แก่ “ฉาน ๔” คือ ปฐมฉาน-ทุติยฉาน-ตติยฉาน-จตุตถฉาน ซึ่งต้องปฏิบัติส่งสุดด้วย “โพธิปักขิยธรรม ๓๗” ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมปธาน ๔ อธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ มรรคมีองค์ ๘ ในการปฏิบัติธรรม หรือการเจริญภาวนาจึงจะสมบูรณ์

ฉะนั้น ในการเดินตามรอยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น ทุกอย่างขึ้นอยู่กับ (๑) “จิตใจ-นัยยะใจ-สัญญาเจตนา” (คิดดีหรือคิดชั่ว) ที่จะแสดงออกเป็นพฤติกรรมในโลกแห่งความเป็นจริง ที่เรียกว่า (๒) “กรรม ๓” ได้แก่ “กายกรรม-วจีกรรม-มโนกรรม” ที่จะทำในฝ่ายกุศลกรรม คือ “สุจริต ๓-กุศลกรรมบถ ๑๐” หรือทำในฝ่ายอกุศลกรรม คือ “ทุจริต ๓-อกุศลกรรมบถ ๑๐” แต่พระพุทธองค์ให้เน้น “กุศลกรรม-อภัยกถ-อภัยกถธรรม-อาเนญชาแห่งฌานสมาบัติ-โลกุตตรธรรม ๕ (มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑)” ไม่ใช่แค่เรื่องคุณชาติแห่งสังฆธรรมทั้ง ๗ หรือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ เท่านั้น ดังนี้

“สังฆธรรม ๗” หมายถึง ธรรมที่แท้ ธรรมของสัตบุรุษ หลักหรือแก่นศาสนา ได้แก่

- (๑) มีศรัทธา เพราะอรรถว่า “ศรัทธา” คือ ความเชื่อมีเหตุผล ความมั่นใจในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความจริง ความดีงาม และในการที่จะทำกรรมดี
- (๒) มีhiri เพราะอรรถว่า “hiri” คือ ความละอายแก่ใจ คือ ละอายต่อความชั่ว
- (๓) มีโอตตปปะ เพราะอรรถว่า “โอตตปปะ” คือ ความกลัวบาป ความเกรงกลัวต่อทุจริต ความเกรงกลัวความชั่วเหมือนกลัวอสรพิษ ไม่อยากเข้าใกล้พยายามหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล
- (๔) เป็นพหูสูต เพราะอรรถว่า “พหูสูต” คือ ผู้ได้ยินได้ฟังมามาก คือ ทรงจำธรรมและรู้ศิลปวิทยาการมาก ผู้เล่าเรียนมาก ผู้ศึกษามาก ผู้คงแก่เรียน ที่เรียกว่า “พหุลัจจะ” หรือ “พหูสูต” ประกอบด้วยองค์ ๕ ได้แก่ พุทธศุตตา-ฟังมาก ๑ ธา-จำได้ ๑ วจสา ปริจิตา-คล่องปาก ๑ มนสา นุกุจิตา-ฟังขึ้นใจ ๑ ทัญญูยา สุปญฺญิวุชา-ขับได้ด้วยทฤษฏี ๑
- (๕) มีความเพียรอันปรารถแล้ว เพราะอรรถว่า “วิริยารัมภะ” คือ ปรารถความเพียร คือ ลงมือทำความเพียรอย่างเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว ระดมความเพียร
- (๖) มีสติมั่นคง เพราะอรรถว่า “สติ” คือ ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เพเลอ การคุมใจไว้กับกิจ หรือคุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่ททำและคำที่พูดแล้ว แม้นานได้
- (๗) มีปัญญา เพราะอรรถว่า “ปัญญา” คือ ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล มองเห็นโลก และชีวิตตามเป็นจริง

“บุญกิริยาวัตถุ ๓” หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำความดี ทางทำความดีทั้งหลาย ได้แก่

- (๑) “ทานมัย บุญกิริยาวัตถุ” คือ ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ
- (๒) “ศีลมัย บุญกิริยาวัตถุ” คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือ ประพฤติดีมีระเบียบวินัย
- (๓) “ภาวนามัย บุญกิริยาวัตถุ” คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา หรือ ฝึกอบรมจิตใจเจริญปัญญา

แต่เมื่อพิจารณาศึกษาพฤติกรรมชาวพุทธทั้งหลายในสังคมสมัยปัจจุบันนี้ จะพบว่า คนส่วนใหญ่มีโอกาสทำได้เพียงเรื่อง “ทาน” หรือ “จาคะ” เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แฝงด้วยความเชื่อไม่ประกอบด้วยเหตุผลอีกต่างหาก คือ มีกิเลสตัณหาในขณะที่ทำบุญ เช่น ทำแล้วจะไปอยู่บนสวรรค์ชั้นนั้นชั้นนี้ ถ้าอยู่ในชั้นดี จะต้องบริจาคเงินให้มาก ให้มากได้บุญมาก ให้น้อยได้บุญน้อย วิชาสนาจะมีมากหรือน้อยอยู่ที่จำนวนเงิน ฉะนั้นพวกคนจนก็ยังจวนต่อไป ไม่รู้จักเข็ดหลาบ ไม่เข็ดจำ จนแล้วจนอีกภพไม่เคลื่อนสูงขึ้น เพราะเงินน้อย คนเขียรให้ทำบุญในวัด ก็ชักนำเข้าป่าเข้าพง ก็เพราะอยากได้ของเขาโดยไม่ควร ไม่ให้ปัญญา แต่ให้ความมมงายแทน “บาปนะ—พ่อแม่ที่น้อง คือ ชักนำคนให้โง่!” หรือว่าไม่จริง ให้พิจารณาหลักการทำบุญใน “สัมปทาคุณ ๔” ดังนี้

“สัมปทาคุณ ๔” หมายถึง ความถึงพร้อม ความพร้อมพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งทำให้ทานที่บริจาคแล้ว เป็นทานอันยอดเยี่ยม มีผลมาก อาจเห็นผลทันตา ได้แก่

- (๑) “วัตถุสัมปทา” ถึงพร้อมด้วยวัตถุ คือ บุคคลผู้เป็นที่ตั้งรองรับทาน เช่น ทักขิไณยบุคคลเป็นพระอรหันต์ หรือพระอนาคามี ผู้เข้านิโรธสมาบัติได้
- (๒) “ปัจจัยสัมปทา” ถึงพร้อมด้วยปัจจัย คือ สิ่งที่จะให้เป็นของบริสุทธ์ ได้มาโดยชอบธรรม
- (๓) “เจตนาสัมปทา” ถึงพร้อมด้วยเจตนา คือ มีเจตนาในการให้สมบูรณ์ครบ ๓ กาล ทั้งก่อนให้ ขณะให้ และหลังให้ จิตโสมนัส ประกอบด้วยปัญญา
- (๔) “คุณาติเรกสัมปทา” ถึงพร้อมด้วยคุณส่วนพิเศษ คือ ปฏิภาหมีคุณสมบัติพิเศษ เช่น ทักขิไณยบุคคลนั้น ออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ๆ

เพราะฉะนั้น การเกิดปัญญาเห็นธรรม คือ การทำให้ถึงพร้อมด้วย “โยนิโสมนสิการ” จึงเป็นเรื่องยากพอสมควร เพราะเป็นเรื่องนามธรรมขั้นสูง ที่อ้างด้วยหลักการแห่งทฤษฎี นั่นคือ “หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า” ซึ่งพอสรุปเป็นแนวความคิดได้ ดังนี้

“ความคิดบุญกุศลวาสนาบารมี ถ้าเป็นแค่ส่วนเดียว ย่อมไม่ดี ไม่ได้รูปร่างทั้งหมด แต่ถ้าเป็นส่วนรวมเดียวกัน เป็นองค์รวมเดียวกัน ย่อมเป็นการเห็นอันยอดเยี่ยม คือ เห็นทุกมุมมิติแห่งความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งหลาย” ให้คิดแยกส่วนได้ แต่ในขณะที่เดียวกัน ก็ให้คิดรวมส่วนประกอบทั้งหมด คือ “ทฤษฎี-หลักธรรม” นั่นคือ เกิดปัญญาเห็นธรรมตามความเป็นจริงเสมอ

ความซับซ้อนแต่ไม่สับสนยุ่งชานในการบวนการคิดในศึกษาพระธรรมของพระพุทธศาสนานั้น มีขั้นตอนระเบียบที่ชัดเจน ที่ต้องค่อยๆ ศึกษาให้ก้าวหน้าทีละนิด ไม่ใช่ก้าวหน้าแบบจ๊อบปล้นทันที นั่นเกิดเฉพาะบุคคลผู้มีวาสนาดีในชาตินี้ที่สะสมบารมีมาเพียงพอ จึงไม่ต้องร้อให้นานมาก ให้ผลทันตนในชาติปัจจุบัน แต่ถ้าคิดจะทำดีในชาตินี้ ก็ย่อมทำได้เหมือนกัน อยู่ที่ใจจะเอาจริงจังหรือไม่ ถ้ากลัวๆ กล้าๆ ก็สูญเปล่าไป

อย่างน่าเสียดาย เพราะอาจตายก่อนเวลาอันควร ยังรู้เห็นพระธรรมไม่สิ้นสุดแล้วแถมตายก่อนอีกต่างหาก แล้วจะมั่นใจได้อย่างไรว่า จะเกิดมาเป็นคนอีก แล้วจะได้เจอพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าอีก ยังจะเป็นคน ยิ่งเกิดได้ยาก เพราะเขาคุมกำเนิดกันอีก ไม่ท้องหมาท้องแมวที่แย่งกันมาเกิดเป็นคณะเหมือนคณะทัวร์ ความคิดเช่นนี้เป็นความคิดที่ประมาทพระธรรม หรือ พระรัตนตรัย “ทุกอย่างย่อมเกิดที่ใจและจบที่ใจ” ถ้ามีใจเล็กย่อมสำเร็จได้ยาก ถ้ามีใจใหญ่ความสำเร็จก็ยิ่งสืบเข้ามาหาใช้เวลาน้อยลง ตายทันเวลาอันเหมาะสม ได้บรรลุเป็นอริยบุคคลกับเขาได้บ้าง ไม่มีข้อห้ามไว้ว่าจะเป็นที่เฉพาะคนนั้นคนนี้ ลูกหลายคนนั้นคนนี้ พระพุทธเจ้าให้สิทธิเท่าเทียมกันทุกคน ถ้าประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์ ถ้ายากมาก ก็ต้องทบทวนวิริยะขันติและใช้ปัญญาที่หน้อย “...แล้วพวกมันคิดจะเทกรรมกันใหม่ในชาตินี้” ถ้าไม่มีลูกหลาน หรือ ลูกหลานโตกันหมดแล้ว ก็ให้หันหน้าไปทางวัด ไม่ใช่เพื่อกลับบ้านเก่าหรือไปตายอย่างไรสาระ ไม่เกิดประโยชน์อะไรกับโลก เสียเวลาพระเจ้ามาเสวยศพที่ไร้สาระ ทั้งคนตายและคนมาดูงานศพ ไม่ได้ปัญญาอะไรกลับบ้าน ไม่เกิดกรรมสังฆะอะไรมาเตือนใจ เป็นงานเผาที่ไร้สาระ หาประโยชน์ทางธรรมไม่ได้ ขนาดถึงขั้นตาย ก็จะไม่ทำประโยชน์อะไรเลยหรือ “เป็นการตายไม่สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ไม่ต่างกับหมาแมวที่ตาย “เพราะตายไม่ประกอบด้วยปัญญา” นิยมพากันตายแบบไม่มีการวางแผนตายไว้ล่วงหน้า ถ้าตายให้ญาติห้ามแบกเข้าวัดอย่างเดียว เมื่อถึงตายไม่ผิด ให้คิดว่า ถึงขั้นสุดท้ายในชีวิต คือ “ตาย” ยังไร้ค่า และไม่มีประโยชน์ต่อคนรุ่นหลัง นั่นคือ “ความดี” พวกยศศักดิ์ ทรัพย์สิน เงินทอง ชื่อเสียง คนอื่นพูดถึงแค่ก่อนจุดไฟเผาศพเท่านั้น หลังจากนั้น อย่าไปคิดพึ่งคำสรรเสริญให้มากไปเลย ผู้ที่เคยได้รับ “ทาน-จาคะ” จากผู้ตายเท่านั้น หรือก็น้อยมากที่จะกล่าวยกย่องถึงความดีของผู้มีพระคุณ

ดังนั้น ...และแล้วให้ท่านช่วยอธิบายถึง “วิธีตายอย่างมีคุณค่าแบบชาวพุทธที่แท้จริง” เขาทำกันอย่างไร หรือว่าพอเผาเสร็จเขาเอากระดูกไปลอยอังคารนอกโลก หรืออย่างไร ให้คำอธิบายหน่อย... ช้าหน่อย! ในขั้นตอนแรก คนตายจะต้องตั้งใจตายจริง พร้อมทั้งจะตาย ไม่กลัวตาย แต่ไม่ชักชวนคนอื่น ไปตายด้วยอย่างเด็ดขาด และไม่ฆ่าตัวตาย หรือทำระเบิดพลีชีพอะไรทำนองนั้น การแสดงเจตนาว่าจะตาย เป็นเรื่องสิทธิมนุษยชาติอย่างแท้จริง คือ ขอให้มีโอกาสเลือกวันเวลาและสถานที่ตายได้ อย่าไปตายคามือหมอ จิตผู้ตายไม่เป็นสุข ไม่มีเหล่าพ่อแม่ลูกหลานหรือญาติๆ อยู่พร้อมเพียงกัน ถ้าตายอย่างอนาถา ก็มีแค่ ๒ องค์ ผัวกับเมียใครตายก่อนใครจะเป็นคนเผา ยังเป็นการตายอย่างคาใจ เพราะคนที่เหลือจะอยู่ลำบาก ตายตานอนไม่หลับ ยังเป็นผัวเมีย ไม่มีญาติธรรมเป็นกัลยาณมิตรอีกด้วย คนตายก็ไปอย่างหนักใจ คนเป็นก็อยู่อย่างหนักใจ โดยเฉพาะคนที่ไม่มีบ้านญาติกิน และครอบครัวยากจน แต่อย่างน้อยก็สบายใจได้ ชาวบ้านไม่ทิ้งไว้ให้เน่าเหม็นทั่วบริเวณบ้าน หรือเอาไปทำปลาร้าปลาแดกอะไรหรอก เพราะคนตายนำไปทำประโยชน์ได้ยาก มีแต่เสียเงินค่าทำศพ อย่างน้อย ๑-๕ หมื่นบาท ขึ้นไป แล้วแต่ความหนาใหญ่หน้าเล็ก แล้วผู้อยู่ก็หน้าเขียว ไม่สดใส ไม่สดชื่น เศร้าหมองเพราะคนตายไปพอ ยังเป็นหนี้ข้างบ้านให้เขานินทาอีก คือ “คนตายกินคนเป็น เพราะไม่ใช้ปัญญา” ความตายนั้น มันเกิดขึ้นได้ทุกวินาที ไม่เลือกเวลาและสถานที่ เพียงแต่คนยังไม่ตายคิดให้เป็นก่อนถึงเวลาตายจริง ใครๆ ก็ช่วยไม่ได้ เพราะมันเป็นเรื่องจริงแท้แน่นอน ไม่มีข้อยกเว้นให้ใครทั้งนั้น

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อตามคติพุทธนั้น มีความเชื่อในเรื่อง “กฎแห่งกรรม” กับ “กฎแห่งกรรมของตน” (กัมมัสสกตาแห่งตน) ที่มีอธิบายว่า ชีวิตในปรโลกจะเป็นไปตาม “ยถากรรม” คือ ทำอะไรไว้ ก็จะได้รับผลวิบากกรรมตามที่ทำไว้ ทั้งยังมีชีวิต (จิตตามประเภท-โลก ๓-ภูมิ ๓๑ ที่ต้องรวม โลกุตตรภูมิ ด้วย) และ ตายจากโลกนี้ ความเข้าใจที่ถูกต้องดังพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้นั้น เป็นเรื่องปัญญาที่จะเห็นธรรมแห่งชีวิต และจะได้เลือกวิถีดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ดังใน “พระทศพลญาณ” ของพระองค์ ดังนี้

“ทศพลญาณ” หมายถึง พระญาณอันเป็นกำลังของพระตถาคต ๑๐ ประการ ที่ทำให้พระองค์สามารถบันลือลีลนาท ประสาทพระศาสนาได้มั่นคง ได้แก่

- (๑) “ฐานาฐานญาณ” ปริชาหยังรู้ฐานะและอฐานะ คือ รู้ “กฎธรรมชาติ” เกี่ยวกับขอบเขตและขีดขั้นของสิ่งทั้งหลายว่า อะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปไม่ได้ และแค่ไหนเพียงไร โดยเฉพาะในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล และกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม เกี่ยวกับสมรรถวิสัยของบุคคล ซึ่งจะได้รับผลกรรมที่ดีและชั่วต่างๆ กัน
- (๒) “กรรมวิปากญาณ” ปริชาหยังรู้ผลของกรรม คือ สามารถกำหนดแยกการให้ผลอย่างสลับซับซ้อนระหว่างกรรมดีกับกรรมชั่ว ที่สัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อมต่างๆ มองเห็นรายละเอียดและความสัมพันธ์ภายในกระบวนการก่อผลของกรรมอย่างชัดเจน
- (๓) “สัตตพัตถคามินีปฏิปทาญาณ” ปริชาหยังรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่คติทั้งปวง คือ สุขคติ-ทุกข์คติ หรือพ้นจากคติ หรือปริชาหยังรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่อรรถประโยชน์ทั้งปวง กล่าวคือ ทิฏฐุชัมมิกัตถะ-ประโยชน์ปัจจุบัน สัมปรายิกัตถะ-ประโยชน์เบื้องหน้า หรือ ปรมัตถะ-ประโยชน์สูงสุด คือ รู้ว่าเมื่อปรารถนาจะเข้าถึงคติหรือประโยชน์ใด จะต้องทำอะไรบ้าง มีรายละเอียดวิธีปฏิบัติอย่างไร
- (๔) “นानาธาตุญาณ” ปริชาหยังรู้สภาวะของโลกอันประกอบด้วยธาตุต่างๆ เป็นอนเนก คือ รู้สภาวะของธรรมชาติ ทั้งฝ่าย “อุปาทินนกลังขาร” (สังขารที่กรรมยึดครองหรือเกาะกุม ได้แก่ อุปาทินนธรรม) และฝ่าย “อนุปาทินนกลังขาร” (สังขารที่กรรมไม่ยึดครองหรือเกาะกุม ได้แก่ อนุปาทินนธรรมทั้งหมด เว้นแต่ “อสังขตธาตุ” คือ “นิพพาน”) เช่น รู้จักส่วนประกอบต่างๆ ของชีวิต สภาวะของส่วนประกอบเหล่านั้น พร้อมทั้งลักษณะและหน้าที่ของมันแต่ละอย่าง อาทิ การปฏิบัติหน้าที่ของจันทร์ อายตนะ และธาตุต่างๆ ในกระบวนการรับรู้ เป็นต้น และรู้เหตุแห่งความแตกต่างกันของสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น
- (๕) “นानาธมุตติกญาณ” ปริชาหยังรู้ธมุตติ คือ รู้ธรรมาศัย ความโน้มเอียง ความเชื่อถือ แนวความสนใจ เป็นต้น ของสัตว์ทั้งหลาย ที่เป็นไปต่างๆ กัน
- (๖) “อินทริยปรปริยัตตญาณ” ปริชาหยังรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทริยของสัตว์ทั้งหลาย คือ รู้ว่าสัตว์นั้นๆ มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา แคไหน เพียงใด มีกิเลสมาก กิเลสน้อย มีอินทริยอ่อนหรือแก่กล้า สอนง่าย หรือสอนยาก มีความพร้อมที่จะตรัสรู้หรือไม่

- (๗) “ฌานาภิสังกเลสาทิญฺญาณ” ปรินชาหยังรู้ความเศร้าหมอง ความฟุ้งแผ้ว การออกแห่งฌานวิโมกข์สมาธิ และ สมาบัติทั้งหลาย
- (๘) “ปุพฺเพนิวาสานุสสติญฺญาณ” ปรินชาหยังรู้อันทำให้ระลึกภพที่เคยอยู่ในหนหลังได้
- (๙) “จุตฺตูปปาตญฺญาณ” ปรินชาหยังรู้จุดและอุบัติของสัตว์ทั้งหลายอันเป็นไปตามกรรม
- (๑๐) “อาสวักขยญฺญาณ” ปรินชาหยังรู้ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย

ดังนั้น ให้สังเกตว่า ญาณส่วนใหญ่เกี่ยวกับเรื่อง “กรรม: กฏแห่งกรรม-กฏแห่งกรรมของตน” นั่นคือ ถ้าเป็นปุถุชนทั่วไป คือ ผู้มีชีวิตเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏะแห่งสงสารทุกข์ ที่เรียกว่า “ผู้มีโสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส เป็นธรรมชาติ” (ความโสก-ความคร่ำครวญ-ทุกข์กาย-ทุกข์ใจ-ความคับแค้นใจ) ทั้งที่มีชีวิตสืบเนื่องในสังสาระเช่นนี้ ผสมปนเปด้วยโลกธรรม สามัญชนทั่วไปก็ไม่วินิจฉัยและตามไม่ทันกับความเป็นจริงของชีวิต ว่าอะไรเป็น “สมมติสังขะ-สังขารธรรม-สังขตธรรม” (โลกียปัญญา = อาสวะ ๔: กาม-กามาสวะ ๑ ภพ-ภवासวะ ๑ ทิฏฐิ-ทิฏฐาสวะ ๑ อวิชชา-อวิชชาสวะ ๑) อะไรเป็น “ปรมาตตสังขะ-วิสังขารธรรม-อสังขตธรรม” (โลกุตตรปัญญา = โภธิปักขิยธรรม ๓๗: สติปัญญา ๔ สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ มรรคมีองค์ ๘ กับ โลกุตตรธรรม ๘: อริยมรรค ๔ สามัญผล ๔ นิพพาน ๑) ผู้ที่เข้าใจได้ถูกต้องตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดีแล้ว ปฏิบัติถูกต้องดีแล้ว ย่อมละจากกิเลสทั้งหลายและกองทุกข์ได้ (ความโสก-ความคร่ำครวญ-ทุกข์กาย-ทุกข์ใจ-ความคับแค้นใจ) ที่เรียกว่า “พระอรหันต์-พระอรหันตนิมิตตภาพ” นั่นคือ “ผู้ปราศจากโสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส เป็นธรรมชาติ” ฉะนั้น เพียงความเข้าใจที่ถูกต้องกับคำสั่งสอน คือ (๑) “มีกิเลสและทุกข์” คือ ทุกข์ กับ (๒) “ไม่มีกิเลสและทุกข์” คือ สุขดีแล้วพัฒนาสืบต่อไปถึงภูมิจิตประเภทต่างๆ ใน ๔ ลักษณะ ดังนี้

(๑) “กามาวจรโสมณจิต” หมายถึง จิตตั้งมาเป็นไปในกามภูมิ = อธิศีลสิกขา ได้แก่ สัมมาวาจา-สุจริต ๔ สัมมากรรมันตะ-กายสุจริต ๔ สัมมาอาชีวะ-ไม่ประกอบมิฉาชีพ

- มหากุศลจิต—สเหตุกกามาวจรกุศลจิต ๘ คือ จิตที่เป็นกุศลยิ่งใหญ่ หรือ กุศลจิตที่เป็นไปในกามภูมิ มีสัมปยุตเหตุ
- มหาวิบากจิต—สเหตุกกามาวจรวิบากจิต ๘ คือ จิตอันเป็นผลของมหากุศล หรือ วิบากจิตที่เป็นไปในกามภูมิ มีสัมปยุตเหตุ
- มหาภิกขิตจิต—สเหตุกกามาวจรภิกขิตจิต ๘ คือ จิตอันเป็นภิกขาอย่างที่ทำมหากุศลแต่ไม่มีวิบาก ได้แก่การกระทำมหากุศลของพระอรหันต์ หรือภิกขิตจิตในกามภูมิ มีสัมปยุตเหตุ

(๒) “รูปาวจรจิต” หมายถึง จิตอันเป็นไปในรูปภูมิ = อธิจิตตสิกขา ได้แก่ สัมมาวายามะ-

สัมมัมปชาน ๔ สัมมาสติ-สติปัญญา ๔ สัมมาสมาธิ-ฌาน ๔

- รูปาวจรกุศลจิต ๕ คือ กุศลจิตที่เป็นไปในรูปภูมิ ได้แก่ จิตของผู้เข้าถึงรูปฌาน
- รูปาวจรวิบากจิต ๕ คือ วิบากจิตที่เป็นไปในรูปภูมิ นั่นคือ จิตที่เป็นผลของรูปาวจรกุศล
- รูปาวจรกิริยาจิต ๕ คือ กิริยาจิตที่เป็นไปในรูปภูมิ นั่นคือ จิตของพระอรหันต์ผู้กระทำรูปาวจรกุศล

(๓) “อรูปาวจรจิต” หมายถึง จิตที่เป็นไปในอรูปภูมิ = อธิจิตตสิกขา ได้แก่ สัมมาวายามะ-

สัมมัมปชาน ๔ สัมมาสติ-สติปัญญา ๔ สัมมาสมาธิ-รูปฌาน ๔-อรูปฌาน ๔

- อรูปาวจรกุศลจิต ๔ คือ กุศลจิตที่เป็นไปในอรูปภูมิ ได้แก่ จิตของผู้เข้าถึงอรูปฌาน
- อรูปาวจรวิบากจิต ๔ คือ วิบากจิตที่เป็นไปในอรูปภูมิ คือ จิตที่เป็นผลของอรูปาวจรกุศล
- อรูปาวจรกิริยาจิต ๔ คือ กิริยาจิตที่เป็นไปในอรูปภูมิ คือ จิตของพระอรหันต์ผู้กระทำอรูปาวจรกุศล

(๔) “โลกุตตรจิต” หมายถึง จิตที่เป็นโลกุตตระ = อธิปัญญาสิกขา ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ-ความรู้เห็นใน

อริยสัจจ์ ๔ ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ อกุศลและอกุศลมูลกับกุศลและกุศลมูล อริยมรรค ๘ สัมมา

สังกัมปะ-กุศลวิตถ ๓ สัมมาญาณ-สามัญผล ๔ สัมมาวิมุตติ-นิพพาน ๒

- โลกุตตรกุศลจิต ๔ คือ กุศลจิตที่เป็นโลกุตตระ นั่นคือ กุศลจิตที่ทำให้ข้ามพ้นอยู่เหนือโลก
- โลกุตตรวิบากจิต ๔ คือ วิบากจิตที่เป็นโลกุตตระ นั่นคือ จิตที่เป็นผลของโลกุตตรกุศล

ฉะนั้น ผู้ที่มีภูมิแห่งจิตหรือภาวะจิตที่ได้พัฒนาจนลุล่วงถึง “ภูมิแห่งจิตทั้ง ๔” ได้ ย่อมเป็นเครื่องประกันว่า จิตใจหรือคุณภาพชีวิตนั้น จะไม่ตกอยู่ใน “อบายภูมิ ๔” ทั้งชีวิตปัจจุบันหรือในปรโลกข้างหน้า ดังนี้

“อบายภูมิ ๔” หมายถึง ภาวะหรือที่อันปราศจากความเจริญ ได้แก่

(๑) “นिरยะ” คือ นรก สภาวะหรือที่อันไม่มีความสุขความเจริญ ภาวะเร่าร้อนกระวนกระวาย

(๒) “ติรัจฉานโยนิ” คือ กำเนิดดิรัจฉาน พวกมดแมว้ งูเขลา

(๓) “ปีตติวิสัย” คือ แคนเปรด ภูมิแห่งผู้หิวกระหายไร้สุข

(๔) “อสุรกาย” คือ พวกอสูร พวกหวาดห่วนไร้ความรื่นเริง

ปัญหาสำคัญ ก็คือ ถ้าตายควรตายตอนไหนในขณะที่กำลังแปรปรวนไป คือ “วิถิจิต” คำว่า “ความแปรปรวน” หมายถึง “ความทุกข์” (ความโศก-ความคร่ำครวญ-ทุกข์กาย-ทุกข์ใจ-ความคับแค้นใจ) ความไม่เที่ยง ไม่นั่นคงเหมือนเดิม ย่อมทำให้เดือดร้อน ทรมาน ไม่เป็นสุขทางกายและใจ จนพิจารณาเห็นความสืบทอดของความแปรปรวนเปลี่ยนแปลง ว่า “ไม่มีตัวตน-อนัตตา” จิตที่ไปติดเกาะอยู่กับภาวะจิตเหล่านั้น จึงเป็นเรื่องทุกข์ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น ถ้าจิตเสร้าหมองอยู่ตลอดเวลา ย่อมเป็นทุกข์สืบเนื่อง ทำให้ไม่เกิดปัญญา

พิจารณาไม่เห็นธรรมตามความเป็นจริงได้ คือ รู้ไม่เท่าทันความเป็นจริง “อวิชา-อโยนิโสมนสิการ” ฉะนั้น ก็เพื่อความไม่ประมาทปัญญา ให้เชื่อศรัทธาถือปฏิบัติตาม “พุทธโอวาท ๓” นี้ หมายถึง คำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้า ดังนี้

- (๑) สพุปปาปุตตอกรรม — ไม่ทำความชั่วทั้งปวง
- (๒) กุสลสุปปสมุปทา — ทำความดีให้เพียงพร้อม
- (๓) สจจิตฺตปริโยทปนํ — ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์

เมื่อเป็นเช่นนั้น ผู้รักษาศีลได้ คือ ผู้ทรงศีล ผู้ทำสมาธิได้ และรักษาสมาธินั้นไว้ได้ ผู้มีปัญญาดับกิเลสและ ทุกข์ทั้งหลายได้ และเกิดปัญญาเป็นเช่นนั้นตลอด ย่อมเป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้ง ๓ ประการ ไม่มีผิดเพี้ยน ไม่มีจิตใจคิดเป็นอย่างอื่นด้วยสมาธิแห่งจตุตถฌาน (อุเบกขา-เอกัคคตา) หรือ ฌาน สมาบัติ (อรุปรมาณที่ ๔ = เนวตัณญานาตัณญายตนสมาบัติ) หรือ ผลสมาบัติ (อรหัตตผลวิมุตติ) ก็ตาม ผู้ทำ ได้ เจริญได้ เช่นนั้น มีชื่อว่า “พระอรหันต์-พระอรหันตจีณาสพ” (จตุสัจจพุทธะ) ผู้หมดสิ้นกิเลสทั้งหลาย และทุกข์ทั้งปวงแล้ว หรือ จะเรียกว่า “ผู้ปราศจากโสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส เป็นธรรมดา” ก็ได้ พระอรหันต์จะละสังขาร ตอนไหน เวลาใด ขณะใด สมัยใด ก็ย่อมเป็นพระอรหันต์เหมือนเดิม ต่างจาก พระโศคานัน พระสกทาคามี พระอนาคามี ที่ต้องวกเวียนมาปฏิบัติธรรมให้บรรลุความตรัสรู้สัมมาโพธิญาณ เพื่อเป็นพระอรหันต์ให้ได้ จะก่อกำเนิดก็ขึ้นกับบารมีของแต่ละบุคคล แต่ชาตินี้ ถ้าคิดว่าจะให้เป็นชาติ สุดท้าย ขอลวายชีวิตให้กับพระพุทธเจ้าอันเป็นที่พึ่งสรวงแห่งชีวิตทั้งหมด ก็มีความเป็นไปได้ เพราะเป็น สร้างกรรมดีส่วนบุคคล คนอื่นเอาไปไม่ได้ ซึ่งทั้งหมดเป็นเรื่อง “กฎแห่งกรรม” กับ “กฎแห่งกรรมของตน” มีพุทธพจน์กล่าวว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต” เป็นเรื่องจริงแท้แน่นอน ผู้ปฏิบัติจริงทำจริงตามคำอนุ ศาสนีของพระพุทธองค์ ย่อมได้รู้เห็น “อนุศาสนีปาฏิหาริย์” หมายถึง ปาฏิหาริย์คืออนุศาสนี หรือ คำสอน ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นจริง สอนให้เห็นจริง นำไปปฏิบัติได้ผลสมจริง เป็นอัศจรรย์ เพราะฉะนั้น ผู้ ปฏิบัติจริงตามคำสอนของพระพุทธองค์ ย่อมพบพระพุทธองค์ได้เสมอ เพราะพระธรรมของพระพุทธองค์ อยู่เหนือข้อจำกัดของเวลา จะนานแค่ไหนก็ไม่เป็นอื่น ส่วนปุถุชนสามัญจะมีโอกาสได้เจอพระสัทธรรมของ พระพุทธองค์หรือไม่ นั่น ก็ขึ้นอยู่กับแรงอธิษฐานจิตของแต่ละบุคคลว่าจะทำจริงได้หรือไม่.

